

<https://doi.org/10.15407/ukrmova2026.02.049>
УДК 811.161.2:81.37(477.81)

С.В. ШИЙКА, кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри журналістики та українознавства
Національний університет водного господарства та природокористування
вул. Олекси Новака, 75, м. Рівне, 33018
E-mail: svitlanashyyka@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-8138-7205>

ПРІЗВИЩА РОВЕНЩИНИ ВІД АПЕЛЯТИВІВ ЗА ВИДОМ АБО СФЕРОЮ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано прізвища Ровенщини, похідні від назв осіб за видом або сферою їхньої виробничої діяльності. Матеріал класифіковано за семантикою твірних основ. Установлено домінування назв оброблювальної галузі, ткацтва та пошиття одягу, сільського господарства. З'ясовано, що більшість прізвищ утворено семантичним переосмисленням загальних назв та морфологічним, переважно суфіксальним, способом. Проаналізовано історичні та сучасні, а також рідкісні регіональні прізвища.

Ключові слова: *агентив, антропонім, прізвище, апелятив.*

Прізвища, похідні від назв осіб за видом або сферою їхньої виробничої діяльності, — один із найбільших пластів власних особових назв регіонального антропонімікону. Дослідження їх покликане розвинути лінгвістичні уявлення про особливості й традиції іменування, простежити динаміку суспільно-економічних змін за співвідносними професіями, ремеслами, промислами тощо. Основою таких прізвищ є назви виконавців дій, або агентиви (лат. *agens* ‘діяч’), — «одна з категорій назв діячів на означення осіб за родом діяльності, фахом, заняттям» (Клименко, 2004, с. 391). Це переважно віддієслівні іменники чоловічого роду із загальнокатегорійним значенням ‘особа — виконавець дії’, які описують семою ‘той, хто виконує дію’, а також відіменникові та зрідка відприкметникові утво-

Цитування: Шийка С.В. (2026). Прізвища Ровенщини від апелятивів за видом або сферою виробничої діяльності. *Українська мова*, 2 (98), 49—63. <https://doi.org/10.15407/ukrmova2026.02.049>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

рення зі значенням ‘особа — носій процесуальної ознаки’, що репрезентовані семою ‘виконавець дії’. Значення дії в перших із них, як зазначала Н.Ф. Клименко, передається твірним дієсловом її виконавця — суфіксом, у других — потенційно, натомість семи конкретизаторів дії (об’єкта, знаряддя, місця, продукту) виражені у структурі слова (там само, с. 392—393). Найпродуктивніші способи творення відагентивних прізвищ — лексико-семантичний і морфологічний (переважно суфіксальний). Лексико-семантичний спосіб творення зумовлює безпосередню антропонімізацію загальних особових назв (непохідних чи афіксальних апелятивних дериватів), унаслідок якої вони формалізуються до розряду власних назв. Морфологічний спосіб полягає в нарощенні твірної антропонімної основи (прізвиська, прізвища) відповідним суфіксом (патронімним, суб’єктивної оцінки). Пояснюючи походження деяких прізвищ, потрібно також зважати на варіант паралельного використання цих способів.

Сучасні студії про відагентивні прізвища та їхні твірні основи в українській антропоніміці важливі й актуальні. Зокрема, групу прізвищ за соціальною належністю або за постійним заняттям (професією) класифікував Ю.К. Редько (Редько, 1966, с. 9; Редько, 1968, с. 37—39), а назви людей за їхньою діяльністю чи професією — П.П. Чучка (Чучка, 2008, с. 411). Протягом останнього часу оприлюднено результати досліджень системи прізвищ за видом діяльності та професією українських дослідників Н.Б. Вирсти (Вирста, 2013), К.Д. Глуховцевої (Глуховцева, 2015, с. 34—38), І.Д. Скороук та А.В. Случика (Скорук, Случик, 2018, с. 126—128), Н.В. Павликівської та М.В. Івацко (Павликівська, Івацко, 2023, с. 80—81), О.М. Фандуль (Фандуль, 2015, с. 687—690), О.В. Хвіщука (Хвіщук, 2014), В.П. Шульгача (Шульгач, 2021, с. 72—82; Шульгач, 2023, с. 263—322), Л.В. Яшук (Яшук, 2025, с. 86—91) та ін. Мета нашої розвідки — проаналізувати відагентивні прізвища Ровенщини, похідні від назв осіб за видом (або сферою) їхньої виробничої діяльності з огляду на їхні генетичні витоки та найвірогідніші способи творення. Джерельною базою дослідження слугували регіональні антропоніми, зафіксовані в історичних джерелах та архівних матеріалах, сучасних довідкових та науково-популярних працях, зокрема місцевого краєзнавця Я.О. Пури (КНН; СПР), а також дібрані із соціальних мереж.

Тематичну групу прізвищ Ровенщини, утворених від назв осіб, зайнятих у виробничій сфері і пов’язаних із ремеслами, промислами тощо, класифіковано за семантикою твірних основ у лексико-семантичні підгрупи (пор. інші класифікації: Редько, 1968, с. 38—39; Вирста, 2013, с. 40—42; Хвіщук, 2014, с. 99—101; Глуховцева, 2015, с. 34—38; Фандуль, 2015, с. 687—688; Скорук, Случик, 2018, с. 126—128; Павликівська, Івацко, 2023, с. 80—81; Яшук, 2025, с. 86—89). Вони охоплюють, зокрема, такі напрямки професійної зайнятості жителів краю, як: оброблення металів, дерева, волокна, шкіри та виготовлення виробів із них, будівельна справа й керамічне виробництво, добування сировини, виробництво різних речовин та торгівля ними, виробництво, приготування та реалізація продуктів харчування, транспортна галузь, різні види сільськогосподарського виробни-

цтва, інші види ремесел і промислів [пор. лексико-семантичну класифікацію О.В. Кровицької (Кровицька, 2002, с. 9—16)]. Лексичною базою для формування відагентивних прізвищ слугували загальні назви осіб та мотивовані ними апелятивні антропонімні основи таких галузей діяльності:

1) оброблення металів та виготовлення з них предметів, знарядь праці, зброї: **Бляхар**, (вторинне) **Бляхарчук** (РІ 3, с. 273) < укр. *бляха́р* ‘майстер, що виготовляє різні бляшані вироби’, ‘робітник, що покриває бляхою дахи’ (СУМ І, с. 205); **Гамарник** (КНН 3, с. 167) < укр. *гамарнік* ‘той, хто працює в гамарні’, *гамарня* ‘металоплавильна майстерня’ (СУМ ІІ, с. 24); **Железняк** (ТДР), **Желізняк** (КНН 3, с. 185), **Залізняк** (КНН 3, с. 187) < укр. *залізня́к* розм., заст. ‘торговець залізними виробами’, заст. ‘ливарник’ (СУМ ІІІ, с. 190), пор. *залі́зо* ‘жельзо’ (Грінченко 2, с. 59); Яцько **Золота(р)**, 1576 р. (ОО, с. 51) < ст.-укр. *золотарѣ, золотарь* ‘золотар, ювелір’ (СУМ ХVІ—ХVІІ ст. 12, с. 144), *золотарь* ‘золотих справ майстер’ (Тимченко 1, с. 336), укр. *золота́р* ‘майстер, що виготовляє художні вироби, прикраси і т. ін. із коштовних металів і каміння’ (СУМ ІІІ, с. 680); Mikolay **Iglarz**, 1654 р. (ОО, с. 366) < ст.-укр. *игларѣ* ‘той, хто виготовляє голки’ (Кровицька, 2002, с. 10); Івашко **Кова(л)**, Ма(р)ко **Коваль**, 1576 р. (ОО, с. 49), Ігнатій Романовъ **Коваль**, 1860 р. (МК, с. 101), **Коваль** (РІ 5, с. 248), (вторинні) Іосифа Васильєва **Ковальця**, 1818 р. (МКПЦ, с. 218), **Ковалець** (ІМС, с. 150), **Ковалюк** (РІ 5, с. 248) < укр. *кова́ль* ‘майстер, що куванням обробляє метал, виготовляє металеві предмети’ (СУМ ІV, с. 202); **Ковалик** (РІ 5, с. 247) < укр. *кова́лик* ‘зменш.-пестл. до кова́ль’ (СУМ ІV, с. 201) або від *Коваль* + *-ик*; Андрея Емиліанова **Ковальчука**, 1818 р. (МКПЦ, с. 216), **Ковальчук** (ІМС, с. 93) < укр. *кова́льчу́к* ‘підмайстер коваля’ (СУМ ІV, с. 202) або від *Коваль* + *-чук*; Скибка **Котляр**, 1603 р. (ОО, с. 90), Леонтій Григорієвъ **Котлярѣ**, 1860 р. (МК, с. 40), **Котляр** (РІ 5, с. 424) < ст.-укр. *котлярѣ, котлярѣ, котларѣ, котьярѣ* ‘котляр, казаняр’ (СУМ ХVІ—ХVІІ ст. 15, с. 57), *котлярѣ* ‘котельник, мідник’ (Тимченко 1, с. 380), *котлярѣ* ‘той, хто робить котли, казани, речі з міді і бронзи’ (Кровицька, 2002, с. 11), укр. *котля́р* ‘той, хто робить казани або лагодить їх’, ‘робітник, що обслуговує парові казани’ (СУМ ІV, с. 311); **Кузнецъ** (РІ 5, с. 520) < укр. *кузне́ць* ‘коваль’ (МНС, с. 387); **Пушкар**, (вторинні) **Пушкарєць**, **Пушкарчук** (ТДР) < укр. *пушка́р* іст. ‘майстер, який виготовляв і обслуговував гармати; гармаш’ (СУМ VІІ, с. 412); пор. ще ст.-укр. *пушкарь* ‘пушкар, канонір’ (Тимченко 2, с. 259); Яхи(м) **Слюса(р)**, 1603 р. (ОО, с. 90) < ст.-укр. *слюсарѣ* ‘слюсар’ (Тимченко 2, с. 333), укр. *слю́сар* ‘робітник, який обробляє метали ручним або механізованим інструментом, а також складає, регулює, ремонтує машини та механізми’ (СУМ ІХ, с. 385), (вторинні) **Слісарчук** (КНН 3, с. 250) і **Слюсарчук** (КНН 3, с. 251) < укр. *слюсарчу́къ* ‘учень слісаря (слѣсаря)’ (Б-Н, с. 333) або від *Слісар* чи *Слюсар* + *-чук*; Евиха(р) **Тока(р)**, 1603 р. (ОО, с. 95—96), **Токар** (РІ 9, с. 133), (вторинні) **Токарець** (РІ 9, с. 134), **Токарчук** (РІ 9, с. 135) < укр. *то́кар* ‘робітник, фахівець із механічної обробки металу, дерева й інших матеріалів способом обточування на верстаті’ (СУМ Х, с. 177);

2) оброблення деревини, виготовлення виробів із дерева: Семень **Бо(д)на(р)**, 1603 р. (ОО, с. 95), (вторинні) *Боднарук* (КНН 3, с. 153), *Боднарюк* (ТДР) < ст.-укр. *боднарѣ, боднарѣ, бондарѣ, бонѣдарѣ* ‘бондар’ (СУМ XVI—XVII ст. 3, с. 29), укр. *боднар*, діал. ‘бондар’ (СУМ I, с. 210), (пор. розвиток *Боднарук* < *Боднар* < *боднар* = *бондар* (Хвіщук, 2014, с. 99); Ля(х) **Бо(н)дарѣ**, 1576 р. (ОО, с. 50), Блошко **Бонда(р)**, 1603 р. (ОО, с. 96), Іванъ Θεодоровъ *Бондарѣ*, 1860 р. (МК, с. 141), *Бондар* (КНН 3, с. 154) < ст.-укр. *бондарѣ* ‘бочар’ (Тимченко 1, с. 65), укр. *бондар* ‘майстер, ремісник, що виробляє діжки, бодні, дерев’яні відра і т. ін.’ (СУМ I, с. 216); (вторинні) *Бондарець* (КНН 4, с. 165) утворене антропонімізацією апелятива *бондарець* ‘зменш. до бондар’ (Грінченко 1, с. 85) або від антропоніма *Бондар* із додаванням прізвищетворчого форманта *-ець*; *Бондарук* (КНН 4, с. 165), *Бондарюк* (ТДР) — суфіксальні похідні від *Бондар*; *Бондарчук* (РІ 3, с. 317) < укр. *бондарчук* ‘підмайстер бондаря’ (Грінченко 1, с. 86) або від *Бондар* + *-чук*; **Гонтар** (РІ 4, с. 161), (вторинні) *Гонтарук* (ТДР), *Гонтарчик* (РІ 4, с. 162) < укр. *гонтар* ‘той, хто виготовляє гонт (гонту)’, ‘той, хто покриває дах гонтом (гонтою)’ (СУМ II, с. 123); пор. ще ст.-укр. *гонтарѣ* ‘гонтар’ (Тимченко 1, с. 181); **Плотник** (РІ 7, с. 536) < укр. *плотник* ‘тесляр’ (ЕСУМ 4, с. 454); Ма(р)ти(н)ъ **Столя(р)**, 1603 р. (ОО, с. 96), Власій Михайловъ *Столярѣ*, 1860 р. (МК, с. 33), (вторинні) *Столяревич* (ТДР), *Столярець* (РІ 8, с. 455) < укр. *столяр* ‘робітник, фахівець, що займається обробкою (тоншою, ніж при теслярських роботах) дерева і виготовленням виробів із нього’ (СУМ IX, с. 728); *Столярчик* (РІ 8, с. 455) < укр. *столярчик* ‘зменш. до столяр’ (Грінченко 4, с. 209) чи від *Столяр* + *-чик*; *Столярчук* (ТДР) < укр. *столярчук* ‘підмайстер столяра’ (СУМ IX, с. 728) або від *Столяр* + *-чук*; Се(р)ге(и) **Тесля**, 1576 р. (ОО, с. 50), Ули(с) **Те(с)ля**, Я(ц)ко **Те(с)ля**, 1603 р. (ОО, с. 90—91), *Теслюк* (ТДР) < ст.-укр. *тесля* ‘тесляр’ (Тимченко 2, с. 389), укр. *тесля* ‘робітник, що займається грубою обробкою деревини, спорудженням дерев’яних будов, виготовленням простих дерев’яних меблів і т. ін.’ (СУМ X, с. 101); **Трач** (СПР IV, с. 124), (вторинне) *Трачук* (СПР IV, с. 124) < укр. *трач* ‘той, хто пиляє що-небудь пилкою’ (СУМ X, с. 241), укр. діал. *трач* ‘той, хто розрізує вручну колоду на дошки’ (СЗГ 2, с. 207);

3) будівельна справа й керамічне виробництво: Лись **Го(н)ча(р)**, 1576 р. (ОО, с. 50), Onisko *Garnczarz*, 1620 р. (ОО, с. 194), Хведара Тимошоваго *Гончара*, 1818 р. (МКПЦ, с. 568), *Гончар* (РІ 4, с. 162) < укр. *гончарѣ* ‘гончар’ (Б-Н, с. 103), *гончар* ‘майстер, який виготовляє посуд та інші вироби з глини’ (СУМ II, с. 124), див. також (Шульгач, 2023, с. 277); *Гончарик* (РІ 4, с. 163) < укр. *гончарик* ‘зменш. до гончарѣ’ (Грінченко 1, с. 309) чи від антропоніма *Гончар* + *-ик*; **Гутник** (РІ 4, с. 258), *Гутник* (СПР V, с. 40), *Гутнік* (ТДР) < укр. *гутник* ‘майстер на склоплавильному заводі’ (Грінченко 1, с. 344); пор. ще ст.-укр. *гутникѣ* ‘робітник на скляному або плавильному заводі’ (Тимченко 1, с. 194); **Здун** (КНН 3, с. 188) < укр. діал. *здун* ‘гончар’ (СЗГ 1, с. 187); Янь **Муляр**, 1603 р. (ОО, с. 95), *Муляр* (РІ 6, с. 510) < ст.-укр. *мулярѣ* ‘муляр’ (Тимченко 1, с. 439), укр. *муляр* ‘фахівець, майстер муру-

вання' (СУМ IV, с. 825); в українській мові лексема *муляр* має також значення 'каменярь' (СУМ IV, с. 82; Грінченко 2, с. 454) і 'маляр' (Грінченко 2, с. 454); *Мулярчук* (КНН 3, с. 221), *Мулярчук* (СПР I, с. 48) < укр. *мулярчук* 'учень муляра' (Грінченко 2, с. 454) чи від антропооснови *Муляр* + *-чук*; *Скляр* (СПР I, с. 56), *Шкляр*, 1913 р. (СПР V, с. 182), (вторинне) *Шклярук* (РІ 9, с. 414) < укр. *скляр* 'майстер, який склить вікна, вставляє скло у вікна', 'робітник скляної промисловості; склороб' (СУМ IX, с. 287), *шкляр* розм. 'те саме, що скляр' (СУМ XI, с. 478); пор. ще ст.-укр. *скляръ*, *шкляръ* 'скляр' (Тимченко 2, с. 325, 497);

4) добування сировини, виробництво різних речовин та торгівля ними: *Будник* (СПР IV, с. 16) < укр. *будник* заст. 'робітник на поташному заводі, на буді' (СУМ I, с. 248); пор. також ст.-укр. *будникъ* 'той, хто займається виробленням поташа; працівник на поташному заводі' (Тимченко 1, с. 72); *Дегтяр* (ТДР), *Дехтяр* (РІ 4, с. 328), (вторинне) *Дехтярук* (РІ 4, с. 329), *Дігтяр* (КНН 4, с. 186) < укр. *дигтярь* 'той, хто продає дьоготь' (Б-Н, с. 116), *дигтярь* 'той, хто виготовляє або продає дьоготь' (СУМ II, с. 298), *дигтярь* 'дигтярник' (Грінченко 1, с. 388); пор. ще ст.-укр. *дохтаръ* 'той, хто добуває дьоготь' (Кровицька, 2002, с. 16), а також мотиваційну лексику в (Шульгач, 2023, с. 270); *Дегтярчук*, *Дехтярчук* (ТДР) < укр. *дигтярчукъ* 'крамар, хлопчик у торговця дьогтем' (Б-Н, с. 116), *дигтярчук* 'хлопчик-крамар у торговця дьогтем' (Грінченко 1, с. 388) або від *Дегтяр* чи *Дехтяр* + *-чук*; *Зварич* (РІ 4, с. 498) < укр. діал. *зварич* 'солевар' (Чучка, 2008, с. 415); *Мазяр*, (вторинні) *Мазярко*, *Мазярук*, *Мазярчук* (КНН 3, с. 213), *Мазяр* (СПР IV, с. 71) < укр. *мазярь* 'продавець дьогтю' (Грінченко 2, с. 397), *мазяр* 'продавець мазі', укр. діал. *мазёр* 'дигтярь' (Шульгач, 2023, с. 293); *Рудник* (СПР I, с. 54) < укр. *рудник* заст. 'рудокоп' (СУМ VII, с. 896); пор. ще ст.-укр. *рудникъ* 'рудокоп' (Тимченко 2, с. 299); Wasko *Smolarz*, 1621 р. (ОО, с. 312), *Смоляр*, (вторинне) *Смолярчук* (КНН 4, с. 246), *Смоляр* (СПР IV, с. 113) < укр. *смоляр* 'смоляр, смолочвар' (Грінченко 4, с. 159), *смоляр* 'той, хто займається смолокурінням' (СУМ IX, с. 416), укр. діал. *смоларь* 'смолочвар' (Шульгач, 2023, с. 311); *Соляр* (РІ 8, с. 393) < укр. *соляр* заст. 'солевар', 'той, хто торгує сіллю' (СУМ IX, с. 453); Рома(н) *Угля(р)*, 1576 р. (ОО, с. 50) < ст.-укр. *угляръ* 'той, хто випалює деревне вугілля' (Кровицька, 2002, с. 16);

5) оброблення волокна, ткацтво, виготовлення предметів домашнього вжитку та пошиття одягу: *Бердник* (ТДР) < укр. *бердник* 'майстер, який робить берда', пор. укр. *бердо* 'деталь ткацького верстата, що нагадує гребінь у рамці' (СУМ I, с. 158); пор. ще ст.-укр. *бердникъ* 'майстер, який робить берда' (Тимченко 1, с. 52); *Бердар* (КНН 4, с. 162) < укр. діал. *бердарь* 'майстер, який виготовляє берда' [пор. також укр. та слов'ян. антропоніми та апелятивні відповідники в (Шульгач, 2021, с. 72)]; *Кнап* (КНН 3, с. 196) < укр. *кнап* 'ткач' (Грінченко 2, с. 257); *Коберник* (РІ 5, с. 240), пор. ст.-укр. *коберникъ* 'килимовий майстер' (Тимченко 1, с. 369); Данило *Кравець*, 1576 р. (ОО, с. 50), Івань Григорієв *Кравець*, 1860 р. (МК, с. 23), *Кравець* (РІ 5, с. 443), *Кравець* (СПР IV, с. 59) < ст.-укр. *кравець* 'кравець' (Тимченко 1, с. 382), укр. *кравець* 'фахівець із пошиття

одягу' (СУМ IV, с. 319); (вторинні) *Кравченко*, 1913 р. (ВЮЗК, с. 745), *Кра́вченко* (СПР I, с. 43) < укр. *кравче́нко* 'учень кравця; кравецький підмайстер' (СУМ IV, с. 319) або від *Кравець* + *-енк(-о)*; Петра Николаєва *Кравчука*, 1818 р. (МКПЦ, с. 191), *Кравчук* (РІ 5, с. 447), *Кравчу́к* (СПР I, с. 43) < укр. *кравчу́к* 'учень кравця' (Б-Н, с. 195) або від антропоніма *Кравець* + *-ук*; Якубъ *Кра́вчикъ*, Миско *Кра́вчикъ*, 1576 р. (ОО, с. 51) < укр. *кра́вчик* 'зменш.-пестл. до краве́ць', заст. 'учень кравця; кравецький підмайстер' (СУМ IV, с. 319), *кра́вчик* 'зменш. до краве́ць' (Б-Н, с. 195) або від *Кравець* + *-ик* (зауважимо, що суфіксація могла відбутися на апелятивному рівні, а прізвисько утворено лексико-семантичним способом); *Кравчишин* (КНН 3, с. 202) < укр. *кравчи́шин* прикм. до *кравчи́ха*, пор. укр. *кравчи́ха* 'жін. до краве́ць' (СУМ IV, с. 319), *кравчи́ха* 'кравчиха' (Б-Н, с. 195); *Пряду́н*, (вторинне) *Пряду́нець* (СПР IV, с. 98) < укр. *пряду́н* 'прядильник' (Грінченко 3, с. 493); *Суконник* (РІ 8, с. 477), *Сукон́ник* (СПР IV, с. 118) < ст.-укр. *суконникъ* 'той, хто виробляє сукно' (Кровицька, 2002, с. 13); Маты(с) *Тка(ч)*, 1603 р. (ОО, с. 92), *Ткач* (КНН 2, с. 61), (вторинне) *Ткачик* (РІ 9, с. 119) < укр. *ткач* 'робітник, майстер, який виготовляє тканини на ткацькому верстаті' (СУМ X, с. 153); *Ткачу́к* (СПР I, с. 59) < укр. *ткачу́к* заст. 'учень ткача' (ВТС, с. 1456) або від антропоніма *Ткач* + *-ук*; Томило *Шаповалъ*, 1603 р. (ОО, с. 96), *Шаповал* (РІ 9, с. 355), *Шаповал* (СПР V, с. 178), (вторинні) Занко *Шаповалчик*, 1576 р. (ОО, с. 51) *Шаповалу́к* (ТДР) < ст.-укр. *шаповалъ* 'той, хто збиває шерсть' (Тимченко 2, с. 488), укр. *шаповал* спец. 'майстер, який виготовляє з вовни шапки та інші вироби способом валяння' (СУМ XI, с. 409);

б) оброблення шкіри та виготовлення предметів, речей із неї: Василия Іоаннова *Гарбара*, 1818 р. (МКПЦ, с. 166), *Гарбар*, (вторинні) *Гарбарук*, *Гарбарчук* (КНН 4, с. 176) < ст.-укр. *гарбаръ* 'шкіряник' (Тимченко 1, с. 171), укр. *га́рба́р* заст. 'кушнір' (СУМ II, с. 29); *Кожарко* (РІ 5, с. 297), *Кожарко* (СПР IV, с. 53) < *Кожар* < ст.-укр. *кожаръ* 'шкіряник' (Шульгач, 2021, с. 73); *Кожемякін* (ТДР) < *Кожемяка*, пор. ст.-укр. *кожемяка* 'шкіряник' (Тимченко 1, с. 370); Степанъ *Ку(ш)ни(р)*, 1603 р. (ОО, с. 96), Ниторъ Андреевъ *Кушніръ*, 1860 р. (МК, с. 149), *Кушнір* (КНН 3, с. 206), *Кушні́р* (СПР I, с. 44), (вторинне) *Кушні́рук* (КНН 3, с. 206) < ст.-укр. *кушніръ* 'кушнір' (Тимченко 1, с. 394), укр. *кушні́р* 'фахівець, що вичиняє хутро із шкури та шиє хутряні вироби' (СУМ IV, с. 425); *Кушні́рчук* (КНН 3, с. 206) < укр. *кушні́рчу́к* 'учень кушні́ра' (Б-Н, с. 202) або від *Кушні́р* + *-чук*; Ива(н) *Рима(р)*, 1576 р. (ОО, с. 50), Назаръ Аѳанасієвъ *Рыма́ръ*, 1860 р. (МК, с. 32), *Римар* (РІ 8, с. 128), *Рима́р* (СПР V, с. 137), (вторинне) *Римаре́ць* (КНН 3, с. 240) < ст.-укр. *римаръ* 'шорник' (Тимченко 2, с. 272), укр. *ри́мар* розм., рідко 'те саме, що лімар' (СУМ VII, с. 535); *Римарчук* (РІ 8, с. 128) < укр. *римарчук* 'підмайстер у римаря' (Грінченко 4, с. 16) або від *Римар* + *-чук*; *Сапожник* (ТДР) < ст.-укр. *сапожникъ* 'швець' (Кровицька, 2002, с. 13); *Чоботар* (СПР V, с. 177) < укр. *чоботар* 'майстер, який шиє і ремонтує чоботи та інші види взуття; швець' (СУМ XI, с. 346); пор. ще ст.-укр. *чоботаръ* 'швець' (Тимченко 2, с. 483); Бо(л)троне(и) *Швець*, Ома(н)-

ка *Шве(ц)ъ*, 1576 р. (ОО, с. 50), *Швець* (ІМС, с. 150), (вторинні) *Швецюк* (КНН 3, с. 273) < ст.-укр. *швець* ‘кравець’ (Тимченко 2, с. 491), укр. *швець* ‘майстер, що шиє і лагодить взуття’ (СУМ XI, с. 429); Миско *Шевчикъ*, 1576 р. (ОО, с. 51), *Шевчик* (РІ 9, с. 371), *Шевчик* (СПР I, с. 62) < укр. *ше́вчикъ* ‘учень, робітник чоботаря’ (Б-Н, с. 397), *ше́вчик* ‘пестл. до швець’ (СУМ XI, с. 435) або від *Швець* + -ик; Ігнатъ Григорієвъ *Шевчукъ*, 1860 р. (МК, с. 92), *Шевчук* (РІ 9, с. 371), *Шевчу́к* (СПР IV, с. 143; СПР V, с. 180) < укр. *шевчу́к* ‘учень шевця’, ‘помічник шевця’ (СУМ XI, с. 435) або від антропоніма *Швець* + -ук; *Шустер* (ТДР), *Шустер* (СПР V, с. 184), (вторинне) *Шустерук* (РІ 9, с. 448) < укр. діал. *иустер* ‘швець’ (Чучка, 2008, с. 416);

7) виробництво, приготування та реалізація продуктів харчування: *Браж-ник* (КНН 4, с. 167) < укр. *бра́жник* ‘продавець браги’ (Грінченко 1, с. 91), пор. також ст.-укр. діал. *бражъникъ* ‘продавець браги’ (СУМ XVI—XVII ст. 3, с. 47); Андре(и) *Винникъ*, 1603 р. (ОО, с. 96), *Винник* (ТДР) < ст.-укр. *винникъ*, *винъникъ* ‘винороб, винар’ (СУМ XVI—XVII ст. 4, с. 62), укр. *ві́нник* заст. ‘той, хто виготовляв горілку і спирт’ (СУМ I, с. 441), *ві́нник* ‘винокур’ (Грінченко 1, с. 173); *Калашиник* < укр. *кала́шник* ‘пекар, що робить калачі’ (Грінченко 2, с. 210), пор. ще ст.-укр. *калачъникъ*, *калачъныхъ*, *колачникъ*, *колачъникъ* ‘пекар’ (СУМ XVI—XVII ст. 14, с. 172), укр. *кала́чник* ‘той, хто випікає калачі; продавець калачів’ (СУМ XI, с. 687); *Козоріз* (РІ 5, с. 317) < укр. *козорі́з* ‘м’ясник, який ріже кіз’ (Грінченко 2, с. 266); пор. також ст.-укр. діал. *козорѣзь* ‘козоріз’ (СУМ XVI—XVII ст. 14, с. 170); *Кухар* (ІМС, с. 183), *Кухар*, (вторинні) *Кухарець* (СПР I, с. 44), *Кухарук* (РІ 5, с. 558), *Кухару́к* (СПР IV, с. 63) < укр. *ку́хар* ‘те саме, що кухова́р’, *кухова́р* ‘робітник, що готує їжу’ (СУМ IV, с. 420); пор. також ст.-укр. *кухаръ* ‘кухар, куховар’ (СУМ XVI—XVII ст. 15, с. 204); *Кухарчук* (КНН 3, с. 206), *Кухарчу́к* (СПР I, с. 44) < укр. *кухарчу́к* ‘хлопчик, який допомагає кухареві; хлопчик на кухні’ (СУМ IV, с. 420) або від антропоніма *Кухар* + -чук чи від *Кухарча* + -ук, пор. *куха́рка* ‘жін. до кúхар’ (СУМ IV, с. 420), *ку́харка* ‘кухарка, куховарка’ і *кухарча* ‘кухарчук’ (Грінченко 2, с. 333); Авраамъ Івановъ *Кухта*, 1860 р. (МК, с. 96), *Кухта* (СПР IV, с. 63), (вторинне) *Кухтю́к* (СПР I, с. 44) < укр. *кухта*, діал. ‘кухарчук’ (СУМ IV, с. 421); *Мельник* (КНН 3, с. 217), *Мельник* (СПР I, с. 47) < укр. *ме́льник* ‘власник млина або той, хто працює в млині; мірошник’ (СУМ IV, с. 671); пор. також ст.-укр. *мельникъ*, *мелник*, *мелникъ*, *мелъникъ* ‘мельник, мірошник’ (СУМ XVI—XVII ст. 17, с. 103); Мойсей Івановъ *Мельничукъ*, 1860 р. (МК, с. 142), *Мельничук* (КНН 3, с. 217), *Мельничу́к* (СПР V, с. 104) < укр. *мельничу́к* ‘помічник мельника’ (Грінченко 2, с. 416) або від *Мельник* + -ук; *Мірошник* (СПР IV, с. 78) < укр. *міро́шник* ‘власник млина; той, хто працює в млині; мельник’ (СУМ IV, с. 746); *Олійник* (СПР V, с. 119) < укр. *о́лійник* заст. ‘той, хто виготовляє або продає олію; власник олійниці’ (СУМ V, с. 689); Хома *Пивова(р)*, 1603 р. (ОО, с. 96), *Пивовар* (РІ 7, с. 505), (вторинні) *Пивоварник* (КНН 3, с. 231), *Пивоварчу́к* (СПР V, с. 126), Кипріанъ Григорієвъ *Пивоварчукъ*, 1860 р. (МК, с. 145), *Пивоварчик* (РІ 7, с. 506) < укр. *пивова́р* ‘той, хто варить пиво’ (СУМ VI, с. 350); *Повар* (КНН 3, с. 233), *По́вар* (СПР IV,

с. 94) < укр. *по́вар*, розм. ‘те саме, що *ку́хар*’ (СУМ VI, с. 635); *Поварчук* (ТДР) < укр. *поварчу́к*, розм. ‘хлопчик, який допомагає поварові’ (СУМ VI, с. 635) або від антропоніма *Повар* + *-чук*; Гаврило *Резник*, Лецко *Резникъ*, 1576 р. (ОО, с. 51), *Різник*, (вторинне) *Різничук* (ТДР) < ст.-укр. *ръзникъ*, *ръзникъ* ‘м’ясник’ (Тимченко 2, с. 303), укр. *рі́зник* ‘той, хто забиває худобу або птицю на м’ясо’, ‘продавець м’яса; м’ясник’ (СУМ VII, с. 565), *Тютю́нник* (КНН 3, с. 261) < укр. *тютю́нник* ‘той, хто вирощує тютюн’, ‘робітник тютюнової промисловості’, заст. ‘торговець тютюном’ (СУМ X, с. 335); Петра Васильєва *Шинкаря*, 1818 р. (МКПЦ, с. 181), *Шинкар* (ІМС, с. 406), *Шинка́р* (СПР I, с. 63) < ст.-укр. *шинкарь* ‘власник шинку’ (Тимченко 2, с. 494), укр. *шинка́р*, заст. ‘власник шинку або продавець у ньому’ (СУМ XI, с. 453), *Шинкарук* (РІ 9, с. 409), *Шинкару́к* (СПР IV, с. 145) < укр. *шинкару́к*, те саме, що *корчмару́к*, *корчмару́к* ‘помічник, слуга, учень корчмаря; шинкарук’ (ВТС, с. 578, 1621) або від антропоніма *Шинкар* + *-ук*;

8) транспортна галузь: *Кучер* (КНН 3, с. 206), *Ку́чер*, (вторинні) *Кучеро́к*, *Кучеру́к* (СПР V, с. 87) < укр. *ку́чер*, розм. ‘те саме, що *візник*’ (СУМ IV, с. 422); *Маишталер*, *Маишталі́р* (КНН 3, с. 216) < укр. *маишталі́р*, заст. ‘візник’ (СУМ IV, с. 659); пор. також ст.-укр. *маишталѣрь* ‘старший конюх’ (Тимченко 1, с. 424); Гри(ц)ко *Фу(р)манъ*, 1603 р. (ОО, с. 96), *Фурман*, (вторинні) *Фурманчук* (КНН 3, с. 264), *Фу́рманець*, *Фурманю́к* (СПР IV, с. 130), *Фурмане́ць* (СПР V, с. 166) < укр. *фу́рман*, заст. ‘візник’ (СУМ X, с. 655), укр. діал. *фу́рман*, *ху́рман* стар. ‘візник (переважно на бричці)’ (СПГ, с. 222); *Мостовій* (СПР I, с. 48) < укр. *мостовій*, заст. ‘той, хто збирає податок за проїзд через міст’ (СУМ IV, с. 809); *Чума́к* (СПР V, с. 177), (вторинне) *Чумаке́вич* (СПР I, с. 62) < укр. *чума́к* ‘візник і торговець, який перевозив на волах хліб, сіль, рибу та інші товари для продажу’ (СУМ XI, с. 382), *чума́къ* ‘промисловець, українець, який ішов із воловими підводами на Дон по рибу чи в Крим по сіль’ (Б-Н, с. 393);

9) різні види сільськогосподарської діяльності, зокрема такі галузі:

а) тваринництво: *Вівчар* (ТДР), (вторинне) *Вівчарук* (РІ 3, с. 490) < укр. *вівча́р* ‘той, хто доглядає овець; овечий пастух, чабан’, ‘той, хто займається вівчарством’ (СУМ I, с. 551); *Воловець* (СПР I, с. 33) < **воловець*, пор. ст.-укр. *воловець* ‘той, хто пасе волів’ (Кровицька, 2002, с. 14), ‘воловий пастух’ (Тимченко 1, с. 297); *Гайдай* (РІ 4, с. 77), (вторинне) *Гайдайчук*, *Гайдар* (ТДР) < укр. *гайда́й*, *гайда́р*, діал. ‘вівчар’ (СУМ II, с. 16), укр. діал. *гайда́й* ‘погонич волів’ (СПГ, с. 51); *Козар* (ТДР), (вторинне) *Козарчу́к* (СПР V, с. 72) < укр. *коза́р*, рідко ‘пастух кіз’ (СУМ IV, с. 210), *коза́рь* ‘пастух кіз’ (Грінченко 2, с. 265); пор. також ст.-укр. *коза́рь*, *коза́рь* ‘козар; пастух кіз’ (СУМ XVI—XVII ст. 14, с. 164), укр. діал. *козар* ‘один із колядників’ (СЗГ I, с. 233); Sawka *Koziarz*, 1621 р. (ОО, с. 313), *Козяр* (РІ 5, с. 320), (вторинні) *Козярець* (ІМС, с. 159), *Козярук*, *Козярчук* (РІ 5, с. 322) < укр. *коза́р* ‘пастух кіз’ (ЕСУМ 2, с. 494), ‘пастух’ (МНС, с. 351); *Конюх* (ТДР) < укр. *ко́нюх* ‘той, хто доглядає коней’ (СУМ IV, с. 276); пор. також ст.-укр. *конюхъ* ‘конюх’ (СУМ XVI—XVII ст. 15, с. 4); *Косарі́в* (ТДР), *Косару́к*, *Косарчу́к* (СПР IV, с. 57) < *Косар* < укр. *коса́р* ‘той, хто косить траву, збіжжя тощо’

(СУМ IV, с. 304); пор. ще ст.-укр. *косарь* ‘косар’ (СУМ XVI—XVII ст. 15, с. 46); *Косарик* (ТДР) < укр. *ко́сарик* ‘зменш.-пестл. до *ко́сар*’ (СУМ IV, с. 304) або від антропооснови *Косар* + *-ик*; *Овчар* (РІ 7, с. 307), (вторинне) *Овчарук* (КНН 3, с. 225) < укр. *овча́рь* ‘вівчар’ (Грінченко 3, с. 34), укр. діал. *овча́р* ‘вівчар’ (СПГ, с. 141); пор. ще ст.-укр. *овчарь* ‘вівчар; пастух овець’ (Тимченко 2, с. 26); *Пастух* (РІ 7, с. 454) < укр. *пасту́х* ‘той, хто пасе стадо, череду, отару і т. ін.’ (СУМ VI, с. 91); *Пастушок* (РІ 7, с. 455) < укр. *пастушок* ‘зменш. до *пасту́х*’ (СУМ VI, с. 92), укр. діал. *пастушок* ‘підліток, який пасе худобу’ (СЗГ 2, с. 31); *Погонець* (КНН 4, с. 234) < укр. *пого́нець*, діал. *погонич*, *пого́нич* ‘той, хто поганяє, супроводжує запряжених або нав’ючених тварин (коней, волів і т. ін.)’ (СУМ VI, с. 719); пор. ще ст.-укр. *погонычъ* ‘погонич’ (Тимченко 2, с. 127); Івашина *Пта(ш)никъ*, Гри(ц)ко *Пташъникъ*, Олешко *Пташъни(к)*, 1576 р. (ОО, с. 56), *Птаішник* (СПР IV, с. 99), *Пташнюк* (КНН 4, с. 237) < ст.-укр. *пташникъ* ‘той, хто відловлює птахів’ (Тимченко 2, с. 256), укр. *птаішник* ‘той, хто доглядає свійську птицю’ (СУМ VII, с. 380); *Свинар*, (вторинне) *Свинарчук* (КНН 4, с. 243) < укр. *свина́р* ‘той, хто доглядає свиней’, заст. ‘пастух свиней; свинопас’ (СУМ IX, с. 70); Demian *Sieczkarz*, 1621 р. (ОО, с. 316) < ст.-укр. *сѣчкарь* ‘різальник соломи’ (Тимченко 2, с. 383), пор. також укр. *січка́р* ‘робітник, який виготовляє кормову січку’, ‘той, хто працює біля січкарні’ (ВТС, с. 1325); *Ста́дник* (СПР V, с. 152), (вторинне) *Стадничук* (РІ 8, с. 407) < укр. *ста́дник*, заст. ‘пастух (перев. при табуні)’ (СУМ IX, с. 636); пор. ще ст.-укр. *стадникъ* ‘пастух; доглядач стад’ (Тимченко 2, с. 358); *Чабан* (КНН 3, с. 269), (вторинне) *Чабанюк* (ТДР) < укр. *чаба́н* ‘те саме, що вівчар’ (СУМ XI, с. 259); *Чабаненко* (КНН 3, с. 269) < укр. *чабане́нко* ‘молодий чабан’ (СУМ XI, с. 259) або від антропоніма *Чабан* + *-енк(-о)*; *Чабанець* (ТДР) < укр. *чабане́ць* ‘зменш.-пестл. до *чаба́н*’ (СУМ XI, с. 259) або від антропоніма *Чабан* + *-ець*; *Череднік* (СПР I, с. 61) < укр. *чередні́к* ‘людина, яка пасе череду; пастух’ (СУМ XI, с. 304), *череднік* ‘пастух стада рогатої худоби’ (Грінченко 4, с. 455); пор. ще ст.-укр. *чередникъ* ‘пастух’ (Тимченко 2, с. 478);

б) землеробство: *Гуменний* (РІ 4, с. 244) < укр. *гуме́нний*, заст. ‘прикажчик, що організовував роботу на току поміщика’ (СУМ II, с. 193) < укр. *гу́мнѡ*, діал. ‘тік з господарчими будівлями біля житла або й за селом’ (СУМ II, с. 193); *Копач* (КНН 3, с. 199), *Ко́пач* (СПР V, с. 75) < укр. *копа́ч* ‘робітник, що копає землю; землекоп’ (СУМ IV, с. 280); пор. ще ст.-укр. *копачь* ‘копальник, рудокоп’ (Тимченко 1, с. 377); *Огородник* (РІ 7, с. 309), (вторинне) *Огородничук* (РІ 7, с. 313) < укр. *огоро́дник*, *горо́дник* ‘той, хто займається городництвом; овочівник’ (СУМ II, с. 136; СУМ V, с. 620); пор. також ст.-укр. *огородникъ* ‘селянин, що має садибу з городами, без пайової землі’, ‘садівник’ (Тимченко 2, с. 29); *Хмеляр* (КНН 4, с. 259) < укр. *хмеля́р* ‘той, хто вирощує хміль’ (СУМ XI, с. 96); *Пахар* (ТДР) < укр. *па́хар*, діал. ‘орач’ (СУМ VI, с. 100); пор. ще ст.-укр. *пахарь* ‘орач, землероб’ (Кровицька, 2002, с. 14); *Ратайчик* (РІ 8, с. 107), пов’язане з укр. *ра́тай* нар.-поет., заст. ‘плугатар, орач’ (СУМ VII, с. 453); пор. ще ст.-укр. *ратай* ‘орач’ (Тимченко 2, с. 267);

Сівак (ТДР) < укр. *сіва́к*, діал. ‘сівач’ (СУМ IX, с. 211); **Сівач** (РІ 8, с. 323), (вторинне) **Сівачук** (ТДР) < укр. *сіва́ч* ‘той, хто висіває в ґрунт’ (СУМ IX, с. 211), пор. ще ст.-укр. *сѣвачь* ‘сіяч’ (Кровицька, 2002, с. 14);

в) лісівництво, садівництво: **Боровий** (ІМС, с. 99) < укр. *боровий* ‘лісник’ (МНС, с. 40); **Гайовий** (КНН 4, с. 175) < укр. *гайовий* ‘лісовий сторож’ (Грінченко 1, с. 266), укр. діал. *гайовий* ‘лісник’ (СЗГ 1, с. 83); **Лісничий** (ТДР) < укр. *лісничий* ‘службовець лісництва, а також завідуючий ним’ (СУМ IV, с. 523); **Лісовий** (КНН 3, с. 210) < укр. *лісовий* ‘лісовий сторож’ (Грінченко 2, с. 370); **Лісовик** (ТДР) < укр. *лісови́к* ‘лісник, лісовий сторож’ (Грінченко 2, с. 370); **Побережник** (РІ 7, с. 538) < укр. *побережник* ‘лісовий сторож, лісник’ (Грінченко 3, с. 201), укр. діал. *побере́жник* ‘лісник’ (СЗГ 2, с. 57); **Садовий** (РІ 8, с. 212) < укр. *садо́вий* ‘який займається роботою в саду’ (СУМ IX, с. 12); **Садовник** (РІ 8, с. 212) < укр. *садовни́к, садівни́к* ‘садівник’ (Грінченко 4, с. 95–96), *са́дівни́к* ‘фахівець із садівництва, особа, що вирощує та доглядає садові рослини’ (СУМ IX, с. 12);

г) мисливство, рибальство: **Бобровник** (РІ 3, с. 278) < укр. *бобро́вник* ‘мисливець на бобрів, бобровий промисловик’ (Грінченко 1, с. 78); **Ловчик** (ТДР) < укр. *ло́вчик* ‘зменш. до ловець’, *лове́ць* ‘мисливець’ (Грінченко 2, с. 373–374); **Мисливець** (ТДР) < укр. *мисли́вець* ‘той, хто займається, захоплюється мисливством’ (СУМ IV, с. 717); **Рибак** (КНН 3, с. 240) < укр. *риба́к* ‘людина, яка ловить рибу, займається рибальством; риболов’ (СУМ VII, с. 527); Стецюк-**Стрілець** (КНН 4, с. 249), **Стрілець** (КНН 3, с. 255), (вторинні) **Стрільчик** (СПР V, с. 154), **Стрільчук** (РІ 8, с. 468) < укр. *стріле́ць* ‘той, хто стріляє, хто вміє стріляти’ (СУМ IX, с. 774);

г) бджільництво: **Бортник**, **Бортнік** (КНН 4, с. 166) < укр. *бо́ртник* ‘той, хто займається бортництвом’ (СУМ I, с. 221), укр. діал. *бо́ртнік* старе поліське ‘пасічник’ (СПГ, с. 35); пор. ще ст.-укр. *бортникъ, бортныхъ, борѣтъникъ* ‘бортник’ (СУМ XVI–XVII ст. 3, с. 37); **Воскобійник** (ТДР) < укр. *воскобійник* ‘той, хто добуває віск із вошини’ (СУМ I, с. 743), ‘воскобій і господар воскобійні’ (Грінченко 1, с. 256); пор. також ст.-укр. *воскобойникъ* ‘воскобійник’ (СУМ XVI–XVII ст. 4, с. 239); **Пасічник** (ІМС, с. 226), пор. також *Пасічникова Соснина* — назва лісу на Ровенщині (СММР, с. 347) < укр. *па́січник* ‘той, хто розводить бджіл, працює на пасіці; бджоляр’ (СУМ VI, с. 86);

10) інші види ремесел і промислів (характерних для досліджуваної території, але зниклих): **Бочар** (ТДР) < укр. діал. *бочар* ‘майстер, що виготовляє бочки’ (Фандуль, 2015, с. 687), *боча́рь* ‘боднар’ (Шульгач, 2023, с. 266); Chylko *Dudarz*, 1620 р. (ОО, с. 205), *Дудар* (РІ 4, с. 400), *Дуда́р*, (вторинне) *Дударчу́к* (СПР IV, с. 38) < ст.-укр. *дударь* ‘дудар’ (СУМ XVI–XVII ст. 8, с. 223), укр. *дуда́р* ‘майстер, що робить дудки’ (СУМ II, с. 431); *Дударик* (РІ 4, с. 400), *Дуда́рик* (СПР I, с. 37) < укр. *дуда́рик* ‘зменш.-пестл. до дуда́р’ (СУМ II, с. 431) або від антропоніма *Дудар* + *-ик*; **Ковшар** (ТДР) < укр. діал. *ковшар* ‘той, хто виготовляв ковші’ (Скорук, Случик, 2018, с. 127); **Колесник**, **Колісник** (КНН 3, с. 198) < укр. *колісник* ‘колісний майстер’ (СУМ IV, с. 225); **Колодій**, (вторинні) *Колодійчук* (ТДР), *Колодійча́к* (СПР V,

с. 73) < укр. *колодій*, діал. ‘колісник’ (СУМ IV, с. 228); *Линник* (КНН 3, с. 209), *Лінник* (СПР I, с. 45) < укр. *линник* ‘мотузник, канатник’ (Скорук, Случик, 2018, с. 127); *Млинарчик* (РІ 6, с. 469) < *Млинар* < укр. *млина́р*, діал. ‘мельник’ (СУМ IV, с. 764); Нико(н) *Седля(р)*, 1576 р. (ОО, с. 50), *Седляр* (РІ 8, с. 257), *Сёдляр* (СПР IV, с. 108) < ст.-укр. *сѣдлярѣ* ‘сідляр’ (Шульгач, 2023, с. 308), укр. *сідля́р* ‘майстер, який робить, виготовляє сідла’ (СУМ IX, с. 215), *сідляр* ‘сідельник’ (Грінченко 4, с. 125), Лиховь *Сита(р)*, 1603 р. (ОО, с. 97), Нгуско *Sitarz*, 1621 р. (ОО, с. 312), (вторинні) *Ситарук* (ТДР), *Ситарчу́к* (СПР IV, с. 110) < укр. *сита́р* ‘майстер, що виготовляє сита; ситник’ (СУМ IX, с. 206); А(н)дру(с)ко *Си(т)ни(к)*, 1603 р. (ОО, с. 90), *Сітник* (СПР IV, с. 111) < ст.-укр. *ситникѣ* ‘ситник, що робить сита’ (Тимченко 2, с. 321), укр. *сітник* ‘майстер що виготовляє сита; ситар’ (СУМ IX, с. 207), *сітник* ‘той, хто робить сита; ситник’ (Грінченко 4, с. 124); *Сніцаренко*, *Сніцарук* (ТДР) < *Сніцар* < укр. *сніцар* ‘майстер з художнього різьблення по дереву й карбування по металу’ (СУМ IX, с. 423); пор. ще ст.-укр. *снѣцарѣ* ‘різьбяр’ (Тимченко 2, с. 338); *Стельмах*, (вторинне) *Стельмащук* (СПР V, с. 153), пор. ще *Штельмах* (Фандуль, 2015, с. 687) < укр. *стельмах* ‘майстер, який робить вози, сани, колеса і т. ін.’, діал. ‘тесляр, тесля’ (СУМ IX, с. 684); *Решетник* (ТДР) < укр. *реші́тник* ‘той, хто виготовляє решета’ (СУМ VII, с. 525); пор. також ст.-укр. *решетникѣ* ‘той, хто робить решета’ (Тимченко 2, с. 272).

Проаналізований матеріал свідчить про продуктивність відагентивних прізвищ Ровенщини за видом або сферою виробничої діяльності у прізвищевій системі досліджуваної території. У них сутнісно акумульовано ментальні українські риси господарливості, потреби у трудовій діяльності, соціальної відповідальності й активності. Досліджені особові назви співвідносяться із характерними для місцевого населення заняттями: оброблення металу, дерева, шкіри, пошиття одягу, виготовлення продуктів харчування, сільськогосподарського виробництва тощо. Для генези сучасного асемантичного відагентивного прізвища на стадії його формування характерні вмотивованість, конкретність та індивідуалізованість. Імовірно, що перший носій прізвищевої назви за ознакою роду своєї діяльності виділявся серед інших настільки, що був іменований загальною назвою. Іншими словами, характеристичний агентив індивідуалізувався до розряду прізвиська (у незмінній чи змінній формі), яке передавалося спадково і згодом формалізувалося у прізвище [див. із цього приводу узагальнення Н.Б. Вирсти (Вирста, 2013, с. 39), Ю.К. Редька (Редько, 1968, с. 38—39)].

Більшість відагентивних прізвищ утворена семантичним переосмисленням характеристичних загальних особових назв, засвідчених у тлумачних словниках, або морфологічним, переважно суфіксальним, способом. Значною продуктивністю виділяються словотворчі форманти *-ець*, *-ик*, *-ук*, *-юк*, *-чук*, меншою — суфікси *-енк(-о)*, *-ин*, *-ок*. Деякі похідні прізвища можна кваліфікувати як утворення неоднозначного походження, які могли постати в процесі лексико-семантичного перенесення твірного апелятива до розряду прізвищ або суфіксального нарощення антропоніма.

Агентивна лексика репрезентує найхарактерніші для досліджуваної території види виробничої зайнятості населення в історичному розвитку. Деякі давні назви виконавців дій сьогодні вилучені з активного обігу у зв'язку із втратою актуальності відповідного виду діяльності, професії чи ремесла, але згадка про них залишилася у прізвищах. Серед таких назв, зокрема: *дігтя́р* і його похідні прізвища *Дігтяр, Дегтяр, Дехтяр, Дехтярук, Дігтяр, Дехтярук, Дегтярчук*; *дуда́р* і *Дудар, Дудар, Дударик, Дударик, Дударчук*; *фурман* і *Фурман, Фурманець, Фу́рманець, Фурманець, Фурманчук, Фурманюк*, а також поодинокі антропоніми, утворені переважно лексико-семантичним способом від неактуальних агентивів: *Бердник, Будник, Волове́ць, Гамарник, Кнап, Коберник, Ковшар, Ратайчик, Рудник, Соляр* та ін. З-поміж новіших утворень, які активно використовують нині, виділено прізвища, похідні від загальних особових назв: *ку́хар* — *Кухар, Ку́хар, Кухаре́ць, Кухарук, Кухару́к, Кухарчук, Кухарчу́к*; *ме́льник* — *Мельник, Ме́льник, Мельничук, Мельничу́к* та ін.

У паралельному використанні таких прізвищ, як: *Боднар* і *Бондар, Вівчар* і *Овчар, Железняк, Желізняк* і *Залізняк, Сівак* і *Сівач, Скляр* і *Шкляр* — спостерігаємо вплив регіональної розмовної лексики. Сучасне прізвище *Пасічник* < *па́січник* поряд із похідними від давнього поліського апелятива *бо́ртник* 'пасічник' прізвищами *Бортник, Бортнік* свідчать про розвиток і оновлення системи відагентивних прізвищ краю. У перспективі цьому процесові сприятиме також інноваційна лексика, співвідносна із затребуваними видами людської діяльності і новими професіями.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

Б-Н — Білецький-Носенко П., Німчук В.В. (упоряд.), Цілуйко К.К. (ред.). (1966). *Словник української мови*. Київ: Наукова думка.

ВТС — Бусел В.Т. (ред.). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ — Ірпінь: ВТФ «Перун».

ВЮЗК — Довнар-Запольский М.В. (1913). *Весь Юго-Западный край: справочная и адресная книга по Киевской, Подольской и Волынской губерниях*. Киев: Типография Л.М. Фиша и П.Е. Вольфсона.

Грінченко — Грінченко Б. (упоряд.). (1907—1909). *Словарь української мови: у 4 т.* Київ: Ред. журналу «Кіевская старина».

ЕСУМ — Мельничук О.С. (ред.). (1982—2012). *Етимологічний словник української мови: у 7 т. (т. 1—6)*. Київ: Наукова думка. (Видання не завершене).

ІМС — Мяловицький А.В. (ред.). (1973). *Історія міст і сіл Української РСР. Ровенська область*. Київ: Головна редакція УРЕ.

КНН — Пура Я.О. (1991—2002). *Край наш у назвах: у 4 ч.* Рівне.

МК — *Метричні книги православних церков Ровенського повіту*. (1860). ДАЖО (Ф. 1. Оп. 78. Спр. 1148). Житомир. <https://surl.li/ulkhnz> (дата звернення: 23.02.2026).

МКПЦ — *Метричні книги православних церков Ровенського повіту*. (1818). ДАЖО (Ф. 1. Оп. 78. Спр. 1101). Житомир. <https://surl.li/gzzhkp> (дата звернення: 23.02.2026).

МНС — Желеховський Є. (уклад.). (1886). *Малоруско-німецький словар: у 2 т. (т. 1: А—О)*. Львів: НТШ.

- ОО** — Атаманенко В. (упоряд.), Винар Л. (ред.). (2004). *Описи Острожчини другої половини XVI — першої половини XVII ст.* Острог: Українське Історичне Товариство.
- РІ** — Жив'юк А.А. (ред.) та ін. (2006—2021). *Реабілітовані історією. Рівненська область: у 10 кн.* Рівне.
- СЗГ** — Аркушин Г.Л. (2000). *Словник західнополіських говірок: у 2 т.* Луцьк: Вежа.
- СММР** — Шийка С.В. (упоряд.), Карпенко О.П. (ред.). (2016). *Словник мікротопонімів та мікрогідронімів Ровеничини.* Тернопіль: Астон.
- СПГ** — Лисенко П.С. (1974). *Словник поліських говорів.* Київ: Наукова думка.
- СПР** — Пура Я.О. (1984—1990). *Сучасні прізвища Рівненщини: у 5 ч.* Рівне.
- СУМ** — Білодід І.К. (ред.). (1970—1980). *Словник української мови: в 11 т.* Київ: Наукова думка.
- СУМ XVI—XVII ст.** — Гринчишин Д.Г. (ред.). (1994—2022). *Словник української мови XVI — першої половини XVII ст.* Вип. 1—18. Львів. (Видання триває).
- ТДР** — Телефонний довідник України. За алфавітом. Рівне. (2025). *Проект SPRAVKA109.NET.* <https://spravka109.net/ua/ukraine> (дата звернення: 23.02.2026).
- Тимченко** — Тимченко Є. (2002—2003). *Матеріали до словника писемної та книжної української мови XV—XVIII ст.: у 2 кн.* Київ — Нью-Йорк.

ЛІТЕРАТУРА

- Вирста Н.Б. (2013). Українські та німецькі прізвища, мотивовані назвами професій (лексико-семантичний аналіз). *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 6 (1), 36—46.
- Глуховцева К.Д. (2015). *Етнолінгвістичний аспект вивчення прізвищ жителів Луганщини: монографія.* Старобільськ: Вид-во Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.
- Клименко Н.Ф. (2004). Назви виконавців дії. *Українська мова: енциклопедія* (с. 391—392). Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана.
- Кровицька О. (2002). *Назви осіб в українській мовній традиції XVI—XVIII ст. Семантика і словотвір.* Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.
- Павликівська Н.М., Івацко М.В. (2023). Лексична база прізвищ (на матеріалі села Мізіяківські Хутори Вінницького району Вінницької області). *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 27 (1), 79—82.
- Редько Ю.К. (1966). *Сучасні українські прізвища.* Київ: Наукова думка.
- Редько Ю.К. (1968). *Довідник українських прізвищ.* Київ: Радянська школа.
- Скорук І., Случик А. (2018). Структурно-семантичний аналіз прізвищ жителів Ківерцівського району Волинської області. *Лінгвостилістичні студії*, 9, 118—132.
- Фандуль О.М. (2015). Прізвищеві назви і прізвища Центральної Хмельниччини XVII—XXI ст., мотивовані особовими апелятивами. *Записки з ономастики*, 18, 684—693.
- Хвіщук О.В. (2014). Прізвища жителів міста Нововолинська, похідні від назв професій і ремесел. *Молодий вчений*, 6 (09), 99—102.
- Чучка П.П. (2008). *Антропонімія Закарпаття.* Ужгород: Ужгородський національний університет.
- Шульгач В. (2021). Праславянские nomina agentis с суффиксом *-arъ (на материале антропонимии). *Слідувати достоїнств: Доклади от международната ономастична конференция «Антропоними и антропоними изследвания в началото на XXI век»* (с. 72—82). София: Изд-во на БАН «Проф. Марин Дринов».
- Шульгач В.П. (2023). *Нариси з праслов'янської антропонімії* (ч. VIII). Київ. <https://surl.li/yogxdc>

Яшук Л. (2025). Прізвища жителів Житомира «Національної книги пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років в Україні», похідні від особових апелятивів. *Acta Academiae Beregsiensis, Philologica*, 2, 78—101. <https://doi.org/10.58423/2786-6726/2025-2-78-101>

Статтю отримано 02.04.2026

Статтю схвалено 26.05.2026

Статтю опубліковано 06.07.2026

REFERENCES

- Chuchka, P.P. (2008). *Anthroponymy of Transcarpathia*. Uzhgorod: Uzhhorodskiy natsionalnyi universytet (in Ukrainian).
- Fandul, O.M. (2015). Surnames and family names of the Central Khmelnytskyi region of the 17th—21st centuries, motivated by personal appellation. *Notes on onomastics*, 18, 684—693 (in Ukrainian).
- Hlukhovtseva, K.D. (2015). *Ethnolinguistic aspect of studying the surnames of residents of Luhansk region*. Starobilsk: Vyd-vo Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka (in Ukrainian).
- Khvishchuk, O.V. (2014). Surnames of residents of the city of Novovolynsk, derived from the names of professions and crafts. *Young Scientist*, 6 (09), 99—102 (in Ukrainian).
- Klymenko, N.F. (2004). Names of performers of actions. *Ukrainian language: encyclopedia* (pp. 391—392). Kyiv: Vyd-vo “Ukrainska entsyklopediia” im. M.P. Bazhana (in Ukrainian).
- Krovytska, O. (2002). *Names of persons in the Ukrainian linguistic tradition of the 16th—18th centuries. Semantics and word formation*. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy (in Ukrainian).
- Pavlykivska, N.M., & Ivatsko, M.V. (2023). Lexical database of surnames (based on the material of the village of Mzyakivskie Khutory, Vinnytsia district, Vinnytsia region). *Current problems of philology and translation studies*, 27 (1), 79—82 (in Ukrainian).
- Redko, Yu.K. (1966). *Modern Ukrainian surnames*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
- Redko, Yu.K. (1968). *Directory of Ukrainian surnames*. Kyiv: Radianska shkola (in Ukrainian).
- Shulhach, V. (2021). Proto-Slavic nomina agentis with the suffix *-ar’ь (based on anthroponymy). *Slědovaty dostoyty: Reports from the international onomastic conference “Anthroponyms and anthroponymic research at the beginning of the 21st century”* (pp. 72—82). Sofya: Yzd-vo na BAN “Prof. Maryn Drynov” (in Russian).
- Shulhach, V.P. (2023). *Essays on Proto-Slavic Anthroponymy* (Vol. VIII). Kyiv. <https://surl.li/yogxdc> (in Ukrainian).
- Skoruk, I., & Sluchyk, A. (2018). Structural and semantic analysis of surnames of residents of Kivertsivskyi district, Volyn region. *Linguistic-stylistic studies*, 9, 118—132 (in Ukrainian).
- Vyrsta, N.B. (2013). Ukrainian and German surnames motivated by the names of professions (lexical-semantic analysis). *Current problems of philology and translation studies*, 6 (1), 36—46 (in Ukrainian).
- Yashchuk, L. (2025). Surnames of residents of Zhytomyr from the “National Book of Memory of Victims of the Holodomor of 1932—1933 in Ukraine”, derived from personal appellation. *Acta Academiae Beregsiensis. Philologica*, 2, 78—101. <https://doi.org/10.58423/2786-6726/2025-2-78-101> (in Ukrainian).

Received 02.04.2026

Approved 26.05.2026

Published 06.07.2026

Svitlana Shyika, Candidate of Sciences Philology, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Journalism and Ukrainian Studies
National University of Water Management and Environmental Management
75 Oleksy Novaka St., Rivne 33018, Ukraine
E-mail: svitlanashyyka@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-8138-7205>

**SURNAMES OF THE RIVNE REGION
FROM APPELLATIVES BY TYPE OR FIELD
OF PRODUCTION ACTIVITY**

The article analyzes the agentive surnames of the Rivne region (Rivne region of Ukraine), derived from the names of people in the production sphere of human activity from the standpoint of clarifying their genetic origins and the most probable ways of creation. The classification of proper personal names according to the semantics of the creative bases in lexical-semantic subgroups is used, the optimality of which is proven by the coverage of the study of the majority of selected anthroponyms. It is substantiated by examples that the lexical bases of a significant part of the analyzed surnames essentially accumulate the mental Ukrainian features of economy, the need for labor activity, social responsibility and activity, and are also correlated with the typical occupations of our people — metalworking, wood, leather, weaving and sewing clothes, food production, agricultural production, construction and ceramic production, etc. The formation of most agentive surnames is proven by semantic rethinking of characteristic common personal names, attested in explanatory dictionaries, or by morphological, mainly suffixal, method. Some derivative surnames are considered as formations with double motivation. Agentive vocabulary is presented in surnames in historical development. It is noted that some ancient names of performers of actions are now removed from active circulation due to the loss of relevance of the corresponding type of activity, profession or craft, but the mention of them remained in surnames. Attention is paid to the influence of regional colloquial vocabulary and foreign language factors on the formation of the surname system, examples of single names, parallel use of different graphic forms of writing some surnames are given. The prospects for the formation of new surnames are associated with the development of modern vocabulary, correlated with popular types of human activity and new professions.

Keywords: *agentive, anthroponym, surname, appellative.*